

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΩΝΕΣ ΤΗΣ ΤΗΝΟΥ

Κάποτε ζούσε ο ‘Άνιος που είχε κόρες θαυμαστές και ενάρετες. Γι αυτό και ο Δίδυνος τις προκινει με το χάρισμα να μεταμορφώνουν ότι άγγιζαν σε λάδι, σιτάρι και κρασί, το πιο σημαντικό γανθά. Τον ράρο εκείνο, ο Αγαμέμνονας ετοίμασε την εκστρατεία κατά της Τροΐας, άκουει για τις κόρες του ‘Άνιου και θέλεις να τις πάρει μαζί του για να εξασφαλίσει τροφή για το στρατεύμα του. Αυτές, δικα, αρνήθηκαν τον ακολουθήσουν και κρύψιμαν σ’ ένα από τα νησιά του Αιγαίου. Τότε ο Αγαμέμνονας αποφάσισε να τις πάρει με τη βία. Τρομαγμένες, οι κοπέλες έγιναν την προστασία του Δίδυνου κι εκείνος τις μεταμόρφωσε σε λευκές περιστέρες. Από τότε τα σοφά κι ενέργεια από πουλιά κατοικούν στις Κυκλαδές. (Φερεκύδης)

Αυτά αναφέρει η παράδοση για τα περιστέρια, αλλά σα δούμε τι συνέβαινε στον ίδιο χώρο κατά τους νεότερους χρόνους, όποτε ξτίστικαν οι στολιστοί περιστεριώνες που μιώζουν με μικρούς πυργούς.

Η Τήνος, που ή ιστορία τηρεί αρχές κάπου 10.000 χρόνια νωρίτερα, καταλήφθηκε το 1204 από τους Βενετσιάνους που τοποθέτησαν εκεί Ενετό κυβερνήτη της οικογένειας των Γκίζη. Οι Βενετοί έφεραν μαζί τους και τη νομοθεσία τους. Ήταν ανάμεσα στα άλλα, εφαρμόστηκε και στην Τήνο, όπως και στα υπόλοιπα Ενετοκρατούμενα νησιά, το δυτικό δίκαιο. ‘Ένα απ’ τα προνόμια των ευγενών, σύμφωνα με το δυτικό αυτό δίκαιο, ήταν ότι είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα να εκτρέφουν περιστέρια, το λεγόμενο ‘δικαιώμα του περιστερώνας’.

Οι ντόπιοι δουλοπάροικοι και περιτρεύοντας τους κατατκήτες και είχαν την υποχρέωση να φροντίζουν τα περιστέρια, να τους χτίζουν τους περιστερώνες, να υφίστανται τις καταστροφές που προένοισαν στις καλλιέργειες, καταστροφές που λο-

γίζονταν ως φόρος. Το μόνο κέρδος των Τήνιων χωρικών ήταν η κοπριά των περιστεριών που λίπαινε το φτυάχο κυκλαδίτικο χώμα των χωραφών. Τα δυτικοφερέμνα «κολουμπάρια», οι περιστεριώνες, στα χέρια των Τήνιακων τεχνιτών έγιναν έργα τέχνης. Χρησιμοποιώντας τα ντόπια υλικά, όπως για τα σπίτια τους, κατασκεύασαν ένα από τα πιο πρωτότυπα και καλαίσθητα στοιχεία της κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής.

Αφου έφυγαν οι Βενετοί από την Τήνο, οι ντόπιοι συνέχισαν να εκτρέφουν περιστέρια αλλά, τώρα πια, για λογαριασμό τους, γιατί εκτός από το λίπασμα έπαιρναν το νόστιμο κι ευπορεύσιμο κρέας τους:

Κατά τον 18ο και 19ο αιώνα χτίστηκε πλήθος από περιστερώνες στο νησί.

Σήμερα, υπολογίζεται ότι έχουν μείνει περίπου 1000.

Το σχέδιο του περιστεριώνα είναι απλό: Είναι ένα τετράγυρο διώροφο κτίσμα, με πρόσοψη μεσογεινή ή ανατολικούσμερινή για να μη δέχεται τους δυνατούς βοριάδες, που συχνά το ισογείο του σχυματίζει χαριάτικι κι αυτό για να κάθονται τα μικρά περιστέρια που μαθαίνουν να πετούν.

Οι δύο όροφοι του περιστεριώνα χωρίζονται εσωτερικά από ένα πάτωμα από σχιστόλακες και επικονιώνων με μια, συνήθως πέτρινη, σκάλα, την «κλιβανή». Το ισογείο χρησιμεύει για αποθήκη, ενώ στον όροφο βρίσκονται οι φωλιές των περιστερών. Είναι τοποθετημένες στους εσωτερικούς τοίχους, και αποτελούνται από μικρές τρίγωνες ή τετράγωνες κοιλότητες, δίπλα - δίπλα.

Το δώμα του περιστεριώνα είναι κατασκευασμένο από ίδια που, συνήθως, προέρχονται από ντόπιο δέντρο, τη φίδα. Τα κενά ανάμεσα στα δοκάρια αυτά γεμίζονται με καλαμώτες ή με φύκια, ενώ από πάνω, τοποθετούνται σχιστόλακες. Τέλος, το όλο καλύπτεται από χώμα

που βρέχεται και «κυλινδρώνεται» με μαρμάρινους κυλινδρούς ώστε να κάτσει. Για να συγκρατηθεί το χώμα τοποθετείται ακρόδεμα από ταιριαγμένες πέτρες.

Το τέχνη, όμως, των ντόπιων και η αισθητική τους ευαισθητία φανερώνεται στην εξωτερική διακόσμηση των περιστεριών και μάλιστα στον επάνω όροφο, της πρόσοψης: Χρησιμοποιώντας σχιστόλιθο, μάρμαρο και ελάχιστα κονίαμα, ο Τηνιακός μάστορας έφτιαξε μια αναριθμητή ποικιλία σχεδίων.

Η πρόσωψη του περιστεριώνα φέρει τα ανοίγματα απ’ όπου τα περιστέρια μπαίνουν για να φωλίσουν, καθώς και ένα πλήθος κοιλώματα μέσα στα οποία κουρνιάζουν. Δεδει κι αριστερά στην πρόσοψη, οι τοίχοι συνεχίζονται σε προτείχισμα 1.5 μ. περίπου, για να προστατεύονται τα πουλιά από τους βοριάδες.

Ανάμεσα σε γέλια που χρησιμεύουν στα πουλιά για να πετούν, παραπτούμενα από δύο μέριγια επτά διαζώματα στολισμένα με θέματα κοινά στη λαϊκή τέχνη, καμμένα από σχιστόλακο πλακατ. Βλέπουμε γεωμετρικά σχήματα, ρόμους, τρίγωνα, τετράγωνα, τον ζωιόδοτη ήλιο, το δέντρο της ζωής κ.ά.

Τα κυκλαδίτικα φωτιά παιζοντας στις ανάγλυφες αυτές επιφάνειες δημιουργεί μια μοναδική εντύπωση διακομητικού πλάτουτο.

Το στόλισμα τούτο του περιστεριώνα συμπληρώνεται από άλλα αποτροπαϊκά σύμβολα: πουλιά, τέρατα και ακαθόριστα σχήματα που διώχνουν τα όρνιτα και το κακό το μάτι, στεφανώνται το δώμα. Είναι κατασκευασμένα από σχιστόλιθο ή από πηλό και αποτελούνται και αυτά στοιχεία της λαϊκής γλυπτικής.

Γιάννης Σημηριώτης

Οι φωτογραφίες είναι του Σημηριώτη και τραβήχτηκαν το 1975.

